

Internationaal Oud-Katholiekcongres 2010, Zürich
bisschop dr. Dick Schoon

De kerk als plaats van vreugde, toen en nu.

De kerk als plaats van vreugde, toen en nu. Aan welke vreugde zou u denken, als u over dit thema uw gedachten laat gaan? Misschien denkt u aan een feest, dat u thuis in de kerk hebt gevierd, een jubileum of zoiets. Misschien denkt u ook aan een Congres als dit, waar we vanuit de kleinheid van onze thuiskerken allemaal samen zijn en dan ineens met velen blijken te zijn. Of u denkt aan een oecumenische kerkendag, waar de volle breedte van de christenheid vertegenwoordigd was en u hebt ervaren dat we allemaal, mét al onze onderlinge verschillen, sámen kunnen vieren. Vanuit deze ervaringen, zou ik vreugde willen omschrijven als het gevoel dat je als het ware wordt opgetild. Je wórdt opgetild, dat wil zeggen dat je niet zélf met kunst- en vliegwerk tot die ervaring moet zien te komen. Je wordt opgetild úit je dagelijkse rompslomp, zodat je afstand neemt van wat je normaal gesproken bezighoudt en zorgen baart. Je bezieet jezelf, je eigen bestaan in een nieuw licht, en als christen zeggen we dan: in het licht van Gods koninkrijk. Deze vreugde is iets heel anders dan vrolijkheid of ook humor; het is een fundamentele ervaring die je niet zo gauw meer loslaat en soms zelfs de rest van je leven bijblijft.

Zo'n vreugde heb ik zelf in de kerk meermaals meegemaakt. Met name in kerkdiensten, als alles op zijn plaats viel en ik door het luisteren naar de Bijbel of het zingen van een lied nieuwe moed opdeed; als ik het heel vroom zou willen zeggen: als ik me door God aangeraakt voelde. Tegenwoordig kan me dat al overkomen bij een enkel woord of gebaar, of als iemand zomaar zonder meer aardig is. De hardheid van de wereld waarover je dagelijks in de krant kunt lezen, wordt daardoor doorgeprikt. Je leert dat je leven deel uitmaakt van een groter geheel, dat, zoals de Bijbel het op de eerste pagina van Gods schepping zegt: 'goed, zeer goed' is.

In mijn verhaal van vanmorgen [vanmiddag] wandel ik met u met reuzenstappen de kerkgeschiedenis door om deze vreugde in verschillende tijden op het spoor te komen en die aan het einde van mijn verhaal met onze vreugde te verbinden. Dat is uiteraard een zeer persoonlijke visie, die dan ook niet de pretentie heeft om recht te doen aan de rijkdom van de traditie. We beginnen bij het begin van de kerk, de eerste christenen, gaan dan over naar de kerk in de 17de en de 18de eeuw en komen uit bij de oud-katholieken van de 19de eeuw. Ik sluit af met wat conclusies.

Oude kerk: bevrijding van heidendom.

In de Handelingen der Apostelen schetst de apostel Lukas een beeld van de eerste christengemeente: "En zij volhardden in de leer der apostelen en in de gemeenschap, in het breken van het brood en in de gebeden" (Hand. 2:42). En even verderop wordt een ideaal geschilderd: "De kring der gelovigen nu was één van hart en één van ziel, en niemand noemde iets van hetgeen hij bezat, zijn eigendom, maar zij hadden alles gemeenschappelijk" (Hand. 4:32). Deze schets is het model van de christengemeente, de kerk, waarover Lukas in het vervolg van Handelingen vertelt, hoe zij zich vanuit Jerusalem tot aan de einden van de toenmalig bekende wereld, tot in Rome uitbreidt. De beschrijving die Lukas geeft is niet alleen voor de kerk van die eerste eeuw het model geweest, maar voor de kerk van alle volgende eeuwen. Telkens weer oriënteerde de kerk zich aan dit prille begin, telkens weer stonden er hervormers op die de kerk aan haar oorsprong herinnerde.

Model voor elke hervorming van de kerk.

Wat moeten we ons nu voorstellen bij de vreugde van die eerste christengemeente? Wat was de oude kerk, waarop ook de oud-katholieken in de 18de en de 19de eeuw hun hervorming baseerden? De kerk is in haar wezen een heilige gemeenschap, een geschenk van God, die haar in de zending van zijn Zoon Jezus de Christus en de voortdurende werking van de heilige Geest gestalte geeft, bijstaat en bewaart. Maar tegelijkertijd is zij een menselijke onderneming en daardoor onderhevig aan de beperktheid die met het menselijke bestaan gegeven is. Om haar boodschap van bevrijding en heil te verkondigen, bedient ze zich van mensen zoals u en ik, mensen met talenten en tekortkomingen, die gevormd worden door bepaalde maatschappelijke en sociale omstandigheden. Daardoor is het nodig dat de kerk zich in elke tijd telkens opnieuw oriënteert aan haar basis, haar oorsprong en haar doel. Welke zijn dan de criteria die daarbij een rol spelen? Welke vreugde was het in die eerste christengemeente, die de kerk van alle tijden probeert vast te houden en telkens opnieuw probeert te hervinden?

Vreugde: gemeenschappelijk delen van het leven.

In de beschrijving van Lukas overheerst de eensgezindheid van de eerste christenen, in woord en in daad. Het bezit is gemeenschappelijk, maar is geen doel op zich. Het gaat om het leven dat wordt gedeeld, het volledige leven dat door God wordt geschonken. Vandaar de eenheid in het vasthouden aan de leer der apostelen, de eenheid in de gemeenschap en de eenheid in het breken van het brood en in de gebeden. Niet alleen wordt hier de basis van het leven gedeeld, maar het gebeurt in kleine verbanden, aan huis, in de kring van de gemeenteleden. Zowel voor de Romeinen als voor de Joden moet die kleinschalige eenheid iets nieuws hebben betekend. De Romeinen wereldvrede was mogelijk dankzij een enorm militair apparaat dat de grensgebieden in het gareel hield. Het wereldrijk kende enorme verschillen tussen rijk en arm, waarbij allen van de gunst van de goden afhankelijk waren voor succes en roem. Voor de Romeinen was de verering van de onzichtbare God van de Joden een

raadsel. Hoe kon je een God aanbidden die niet tastbaar was, die je niet kon vatten in een tempel, wiens beeltenis je niet op de munt kon zetten? De christenen, bij wie het onderscheid tussen rijk en arm door het gemeenschappelijke bezit wegviel, waren potentiële revolutionairen, atheïsten, mensen die de heersende goden niet wilden aanbidden. Niet door het gebruik van geweld, maar juist door hun afzwering van elk geweld en hun toewijding aan elkaar waren ze revolutionair.

Wereldwijde gemeenschap van mensen.

Ook naar de Joden toe betekende de nieuwe leer een revolutie. Want niet langer bepaalde de wet van Mozes wie bij het uitverkoren volk behoorde, maar alleen het geloof in de gekruisigde en verrezen Messias Jezus van Nazareth. Werd hiermee niet de hele joodse traditie opgeheven? Inderdaad betekende het christendom in zekere zin een opheffing van de oude wet, want ook niet-Joden, de heidenen, konden door het geloof in Jezus deelhebben aan de belofte van heil en eeuwig leven. Dit is een opheffing in de letterlijk zin: opgeheven uit een strikte inachtneming van regels en voorschriften, staat de toegang tot God vrij voor ieder dit gelooft. Dat de prille kerk dit overigens niet zonder strijd aannam en ook tot een betreuenswaardige breuk met de synagoge heeft geleid, daarvan getuigen verschillende verhalen in de Handelingen en verschillende gedeeltes in de brieven van de apostel Paulus.

In alles: gerichtheid op het koninkrijk van God.

Wat moet nu de vreugde van de eerste christenen hebben uitgemaakt? Ik denk allereerst dat ze zich bevrijd voelden van een vaste maatschappelijke bepaaldheid. Niet je rijkdom – of het gebrek daaraan – was doorslaggevend, maar je geloof. Niet je succes op de maatschappelijke carrièreladder, maar je trouw aan de Messias. Niet je áfkomst telde, maar je toekomst als kind van God en burger van zijn koninkrijk. Het vurige verlangen naar de voltooiing van Gods schepping, het aanbreken van Gods koninkrijk – dát was de kern van de vreugde van de eerste christenen. Met vreugde waren ze uitgetrokken uit wat hen vanuit hun verleden gebonden hield, om op weg te gaan naar een wereld van vrede.

18de eeuw: staat en kerk.

Ik maak een enorme sprong in de tijd en neem u mee naar de overgang van de 17de naar de 18de eeuw in Frankrijk en de Nederlanden. In deze tijd maakt de katholieke kerk een eigen ontwikkeling door. Uit de complexe verscheidenheid aan aspecten van deze ontwikkeling haal ik er twee naar voren: de politieke situatie met de vraag naar de verhouding van kerk en staat; en de wetenschappelijke situatie met de vraag naar de verhouding van wetenschap en geloof.

Nationale staten en de vrije kerk.

Wat betreft die eerste, de politieke situatie, moet je constateren dat er in deze tijd machtige nationale staten in West- en Centraal-Europa zijn ontstaan, die soms terugverlangen naar de macht van het Romeinse wereldrijk. Dat roept de vraag op naar de positie van de kerk: is die onderhorig aan de staatsmacht (in deze tijd meestal een koning), of is ze relatief onafhankelijk? Als de kerk een integraal onderdeel vormt van de staat, bestaat het gevaar dat de koning bepaalt wat de kerk moet geloven en moet doen. En dat is precies wat er in Frankrijk dreigt te gebeuren. Een staatskerk, die de politiek trouw volgt en daar zó mee verweven is, dat de eerste minister tegelijk kardinaal is. Beantwoordt de kerk daarmee nog aan haar roeping? Is ze vrij genoeg om kritisch te staan tegenover de macht van de koning en zijn ministers? Nee, zeggen tal van hervormingsbewegingen die in deze tijd ontstaan. Deze bewegingen, meestal nieuwe kloosterordes of congregaties, proberen ieder op haar eigen manier terug te keren tot de kern van het evangelie. En sommige pleiten voor een sterke positie van het centrale kerkgezag in Rome en de paus. Alleen dat kan een garantie bieden tegen een al te opdringerige koning.

Republiek: voorbeeldige christenen.

In de Republiek die de Noordelijke Nederlanden omvatte, was de situatie nog wat complexer. Want hier was de staat meegegaan in de eerdere protestantse Hervorming. De officiële, bevoorrechte kerk was de protestantse en die beriep zich sowieso niet op de paus, want die was niet alleen een buitenlandse vorst, maar vooral ook een geloofsvijand. De katholieken moesten zich gedeisd houden in hun schuilkerken en probeerden er daar het beste van te maken. Sommigen van hen sloten zich aan bij de Franse hervormingsbewegingen en probeerden door terug te grijpen op het ideaal van de eerste christenen nog betere christenen te zijn dan hun protestantse landgenoten. Anderen droomden nog altijd van een herstel van de oude situatie, een herovering van het aan de protestanten verloren terrein. Zij vonden een luisterend oor bij de paus. De twee richtingen kwamen met elkaar in botsing en de katholieke kerk in de Republiek splitst in een ultramontaanse (later: rooms-katholieke) en een bisschoppelijke (later: oud-katholieke) Rooms-Katholieke Kerk. Deze laatste noemde men de bisschoppelijke Cleresie.

Wetenschap en geloof: onverzoenbare tegenstelling?

Het tweede aspect van de hervorming van de kerk in de 17de en de 18de eeuw betreft de opkomst van de moderne wetenschap en de vraag naar de verhouding van die wetenschap tot het geloof. Om een simpel voorbeeld te geven dat iedereen herkent: als uit de wetenschap blijkt, dat de zon niet om de aarde draait, maar andersom de aarde om de zon, wat betekent dat voor het getuigenis van de Bijbel, die van de eerste situatie uitgaat? Dat lijkt nog een onschuldig voorbeeld, maar als de Bijbel op dit punt al anders vertelt dan wetenschappelijk waar is, wat betekent dat dan voor andere verhalen, bijvoorbeeld voor de wonderen die Jezus doet? Naarmate de wetenschap zich emancipeert van de kerk en zich ontwikkelt tot een zelfstandige tak van bedrijvigheid, kun je ook hier twee reacties vanuit de kerk onderscheiden: de kerk zet zich af of de kerk probeert te harmoniseren. Met name in de theologie zie je

die twee richtingen weerspiegeld: de ene richting beroept zich op de scholastiek van de Middeleeuwen, toen alles nog één was en onder het oppergezag van de paus stond. De andere richting probeert creatief mee te denken met de wetenschap en gaat verder terug, naar de inspiratie van de eerste christenen. Deze laatste houding leidt tot kritische studie van de Bijbel, waardoor traditionele opvattingen inderdaad soms moeten worden herzien, en tot een herwaardering van de geschriften van de oude kerkvaders, waaruit blijkt dat de kerk een veel rijkere traditie heeft dan slechts één enkele visie op vraagstukken over wat een mens tot heil strekt. Het grote verschil lijkt me, dat de eerstgenoemde houding leidt tot een statische waarheid, die gestalte krijgt in de kerk zoals die bestaat. Enerzijds biedt dit een soort zekerheid voor mensen die onzeker zijn, anderzijds kan dit een keurslijf worden waarin de gelovigen worden kleingehouden. De andere houding heeft meer oog voor een open einde, waarin de waarheid die God zelf is, telkens opnieuw benaderd wordt en dus ook telkens opnieuw moet worden gevonden. Dit laatste brengt risico's met zich mee, waarbij je niet zo gauw volstreekte zekerheid vindt. Maar het lijkt me in overeenstemming met de vreugde van de eerste christenen, die immers ook uitzagen naar de voltooiing van Gods koninkrijk, die niet samenviel met de maatschappelijke ordening van het moment.

19de eeuw: moderne tijd.

In de 19de eeuw bevinden we ons in de tijd van revoluties. Die eeuw kun je laten beginnen met de Franse Revolutie van 1789, waarmee afstand wordt genomen van de oude standenmaatschappij en alle inwoners van het land burgers worden. Via de revoluties van 1830 en 1848 kun je de eeuw laten eindigen met de Russische Revolutie van 1917, waarmee burgers tot kameraden worden. Het was kortom een eeuw van grote maatschappelijke en sociale beweging, hoge toppen en bijbehorende diepe dalen. Want we weten ook dat de Franse Revolutie uitliep op het keizerrijk van Napoleon en slagvelden in heel Europa; en we weten dat de Russische Revolutie uitliep op een dictatuur, waarvan de wonden nog altijd niet genezen zijn.

Rooms-katholicisme in de 19de eeuw: anti-revolutionair bastion.

Ook kerk en theologie maken in de 19de eeuw woelige tijden door. Na de Franse Revolutie waren er in heel Frankrijk nog 60 priesters overgebleven; de gehele kerkelijke infrastructuur was weggevaagd. Napoleon had het zelfs gewaagd de paus als gevangene naar Frankrijk te voeren en de Vaticaanse archieven naar Parijs te laten overbrengen. Na de val van de keizer wilde de kerk zo'n vernedering nooit meer meemaken en van de weeromstuit werd een volgende paus, Pius IX, zozeer vereerd, dat het verschil met Christus moeilijk te zien was. Het model van de Middeleeuwen, dat in de voorgaande eeuw al opgang deed, werd nu het officiële ideaal, dat alle terreinen van kerkelijk leven ging beheersen. De liturgie werd geüniformiseerd met gelijkkluidend Latijn en overal gelijke gebeden; de geestelijkheid werd door levenswijze en kleding afgeschermd van

de overige bevolking; bij de kerkbouw bootste men de Middeleeuwse gotische kathedralen na; en de zelfstandige wetenschap – die werd gezien als oorzaak van alle revolutionaire ellende – werd door kerkelijk toezicht strikt gecontroleerd. De dogmatisering van de pauselijke onfeilbaarheid en diens universele jurisdictieprimaat op het Vaticaans Concilie van 1870 vormde zoals bekend het hoogtepunt van deze ontwikkeling.

Oud-katholiek alternatief: principiële openheid.

De oud-katholieke beweging die zich tegen deze hele ontwikkeling verzette, benadrukte in overeenstemming met de liberale burgerlijke traditie van die tijd de persoonlijke verantwoordelijkheid van elke gelovige en de min of meer democratische bestuursstructuur van de kerk. In de Duitstalige landen waren het leden van de hogere burgerij en de academische wereld die het voortouw bij het protest namen. Wat betekende dit voor de kerk? Waar vond men vreugde? Ik noem drie punten: de kerk als lokale gestalte en als minderheid, de openheid naar de wereld en de persoonlijke verantwoordelijkheid van alle gelovigen.

a. Het vergde moed om in de 19de eeuw tegen de *mainstream* van de rooms-katholieke theologie in te gaan. Waar de massa de paus verheerlijkte of tot een sentimentele, anti-intellectuele Maria-verering kwam, stond een minderheid kritisch tegenover dit soort nieuwe devoties. Dat hield wel in, dat je goed op de hoogte moest zijn van wat belangrijk was in de kerk. Vandaar het adagium van Vincent van Lérins, dat de oud-katholieken tot hun lijfspreuk maakten: 'Wij houden voor katholiek datgene wat altijd, overal en door iedereen geloofd is.' Dus geen nieuwe geloofswaarheden, maar alleen datgene wat de kerk van alle tijden en plaatsen geloofd had. Al het andere – zoals de hemelvaart van Maria of het priestercelebaat – was bijkomstig, mócht je wel als vrome mening geloven of als kerk wel in praktijk brengen, maar behoorde niet tot datgene wat je moest geloven wilde je je eeuwige zaligheid niet op het spel zetten. Zo sloot de oud-katholieke beweging van de 19de eeuw aan bij eerdere stromingen in de kerkgeschiedenis, die ook met een beroep op dat oude, algemeen voor waar gehouden geloof, hervormingen had bepleit. Zoals bekend vond de liberale oud-katholieke beweging in de Duitstalige landen aansluiting bij de in theologisch opzicht behoudender Nederlandse Cleresie. Ze vonden elkaar in hun kritische houding tegenover Rome, niet negatief geformuleerd – dit kan niet genoeg worden benadrukt – maar als uitdrukking van de continuïteit van het oude katholieke geloof: 'Wij houden vast...'. Men zocht zijn kracht niet in de 19de eeuwse getalte van de uniforme wereldkerk, maar in de geloofsovereenstemming met de kerk van alle tijden. Anders dan de uniforme wereldkerk behield men plaatselijk de relatieve zelfstandigheid, met bisschop en synodes als de centrale en tegelijk hoogste instanties in de kerk. Van de gelovigen vergde het moed om dit model vast te houden. Het had tot gevolg, dat de oud-katholieke kerken nergens tot massa-kerken zijn geworden. Ik kom hier aan het slot nog op terug.

b. Het tweede aspect waarmee de oud-katholieken hun alternatief voor de rooms-katholieke traditie boden, betrof hun visie op de wetenschap. De rooms-

katholieke theologie van de 19de eeuw wierp een dam op tegen allerlei moderne stromingen en ontwikkelingen. De theologie werd strikt apologetisch, dat wil zeggen: ze verdedigde de bestaande leer en praktijk van de kerk. De oud-katholieken kozen een andere houding, meer open naar moderne ontwikkelingen. Moderne visies op de Bijbel en de kerkelijke tradities werden niet afgewezen, maar vormden juist de basis van hervormingen op tal van terreinen. En opnieuw werd de oude kerk van de eerste eeuwen het ideaal. Zo werd de liturgie al zeer spoedig in de landstaal gevierd, omdat ook de oude kerk in de landstaal had gevierd. Het bestuur van de kerk kreeg democratische trekken, omdat ook in de oude kerk de bisschoppen door geestelijkheid en volk van het bisdom werden gekozen. En Middeleeuwse gebruiken als de verplichte oorbiecht of de bepalingen rond het vasten werden aangepast aan waarvoor ze oorspronkelijk waren bedoeld en wat er in de moderne tijd mogelijk was. Dat dat alles niet zonder de nodige strijd ging, spreekt vanzelf. Er waren natuurlijk heel wat mensen, die bang waren dat de kerk haar katholieke kerk in gevaar zou brengen of zelfs zou verliezen, bijvoorbeeld als het verplichte priestercelibaat zou worden afgeschaft. Toch vonden de hervormingen doorgang, in de ene oud-katholieke kerk eerder dan in de andere, maar uiteindelijk in allemaal.

c. En hiermee heb ik het derde aspect van het oud-katholieke alternatief al aangeduid, namelijk de persoonlijke verantwoordelijkheid van alle gelovigen. Bij de hervormingen waartoe de oud-katholieken in de 19de en de 20ste eeuw overgingen, zoals de verkiezing van de bisschop door het bisdom, nam men de persoonlijke verantwoordelijkheid van de gelovigen serieus. 'Kerk, dat zijn wij samen,' zou je met een moderne leuze kunnen zeggen. Maar het is nu juist de kracht van de oud-katholieke kerken, dat ze dat niet zéiden of beleefd vroegen aan de machthebbers in hun kerk, maar dat gedáán hebben en nog steeds doen. Als een moderne beweging in de Rooms-Katholieke Kerk met deze leuze gehoor probeert te vinden, begaat ze de fout die ook de Nederlandse Acht Meibeweging in de jaren negentig van de vorige eeuw maakte: ze vraagt toestemming voor haar bestaansrecht en de door haar voorgestelde hervormingen aan bisschoppen die hun positie te danken hebben aan het instituut dat die hervormingen nu net niet voorstaat. Kun je in redelijkheid van machthebbers verwachten, dat ze hun macht afleggen? Dát zou een werkelijke navolging betekenen van Hem, die alle macht heeft afgelegd en aan wie God daarom de Naam verleend heeft boven alle namen!

Met deze laatste onboezeming, die u me maar moet vergeven, heb ik de 19de eeuw al verlaten. Ik kom dan ook tot mijn slotopmerkingen, die de vreugde die we in eerdere generaties op het spoor gekomen zijn verbindt aan ons eigen bestaan.

Heden: kandelaar van het licht.

Het is een klassieke misvatting als oud-katholieken zichzelf definiëren als: 'We hebben geen paus, geen Latijn en geen celibaat.' We

begrijpen wel wat daarmee wordt bedoelt, maar het getuigt van weinig gevoel voor nuance. Want oud-katholieken hebben wel degelijk de paus, alleen niet als onfeilbaar hoofd van de kerk of *Chief Executive Officer* (of *Président Directeur Général*) van de multinational Rooms-Katholieke Kerk, maar als – bijvoorbeeld – mijn collega, de bisschop van Rome, en als patriarch van de westerse kerk, zoals de patriarch van Constantinopel dat voor de oosterse kerken is. En we hebben wel degelijk Latijn, alleen niet als verplichte taal in de liturgie. Stel je voor: anders zouden we niet alleen de theologische geschriften uit voorbije eeuwen niet meer kunnen lezen of begrijpen, maar zouden we ook verstoken zijn van tal van prachtige missen die door grote componisten op muziek zijn gezet. En laten we eerlijk zijn: Taizé heeft de waarde van zo'n gemeenschappelijke taal, die tegelijk niemand de zijne kan noemen, herontdekt. En het celibaat: ik ken wel wat priesters die celibatair leven en daar heel gelukkig mee zijn. Kortom: de negatieve zelf-definitie van oud-katholieken volstaat niet. Ze volstaat niet, omdat ze een zekere onzekerheid verraadt, alsof je je toch voortdurend afmeet aan de grote zusterkerk die het wereldtoneel bepaalt. Juist de openheid van de oud-katholieke traditie naar de wereld en de wetenschap toe brengt de vreugde met zich mee om dingen te ontdekken die nieuw zijn en het leven van de kerk kunnen verrijken. Je zou die openheid dan ook moeten benadrukken: 'Wij houden vast aan ...' en dan Vincent maar weer citeren, want dát is katholiek geloof, en al het andere is terrein om vrij te verkennen.

Toen ooit, inmiddels al weer enkele decennia geleden, een beroemde hervormde hoogleraar een analyse gaf van de Nederlandse oud-katholieke kerk, kwam hij tot de conclusie dat die kerk eigenlijk het ideale model voor de oecumene bood. Zij leefde vanuit de Heilige Schrift, zij nam de traditie serieus en was óók nog in staat om een adequaat antwoord te vinden op allerlei moderne vragen. Toch kampte ze ook met een crisisstemming. Waarom? Ze was bang dat ze te klein zou worden, ze leed aan een soort minderwaardigheidsgevoel, alsof ze gróót zou moeten zijn om opgemerkt te worden. Was dat terecht? 'Durf een kale kip te zijn', adviseerde de hoogleraar, en hij bedoelde: laat je niet ontmoedigen door je kleinheid, maar ontdek je sterke kanten en gebruik de voordelen van de situatie waarin je je bevindt. Daarover verder nadenkend, kom ik tot de volgende slotoverwegingen.

Waar vinden wij als oud-katholieken nu onze vreugde? Voordat ik daar wat verder op inga, eerst nog een andere vraag, namelijk: Voor wie zijn wij eigenlijk kerk? Als we de goddelijke oorsprong van de kerk, de stichting door Jezus Christus, serieus nemen, is de kerk in mijn ervaring allereerst de plaats waar God eer wordt gebracht. Ik denk dan aan de liturgie, die een werkelijke zaak van de gehele gemeente is. Maar ook ons dagelijkse doen en laten moet liturgie zijn, eredienst aan God. Onze lichamen zijn tempels van de heilige Geest, kostbaar

goed, waarop we zuinig moeten zijn. En zoals dat voor ons eigen leven geldt, geldt dat net zo voor het leven van onze naasten. Ook die respecteren wij. Naasteliefde is dus niet een zaak van privébelang, een luxe die we in economisch slechtere tijden ook even kunnen opschorten. Nee, in de zorg voor onze naaste weerspiegelt zich de zorg die God voor ons heeft.

Tegelijk weten we, dat de kerk anderzijds ook mensenwerk is. Dat betekent, dat we voortdurend kritisch moeten blijven of we niet met de massa meelopen of doen wat de wereld om ons heen ons aanpraat: groei en financiële draagkracht, succes, gezien worden. Wij ontleen onze status niet aan onze prestaties, maar aan de liefde van God; we leven uit zijn genade. Natuurlijk moet de kerk worden geleid. Daar zijn bisschoppen en synodes voor. Maar voortdurend moet deze leiding getoetst worden aan de beginselen van ons geloof, het geloof van de oude kerk. De eerste gemeentes, die alles wat zij hadden eerlijk deelden en bij elkaar aan huis kwamen om het brood te breken, dat blijft het basismodel. Grote kerken zijn leuk en massa's mensen kunnen je het gevoel geven dat je ergens bijhoort. Maar massa's kunnen ook de verkeerde kant op lopen. Daarom organiseren wij ons liever kleinschalig, zoals die eerste christenen.

Ik kan na al het voorgaande kort samenvatten wat de vreugde van oud-katholieken is.

a. Allereerst betreft onze vreugde het geloof zelf, dat wij samen en ieder van ons voor zich gekend wordt door God. Wij hoeven onszelf niet te bewijzen, omdat God al voordat wij op het idee zouden komen dat te doen, bewijst dat hij van ons houdt. Wij verheugen ons om het leven dat hij ons geeft. Het is goed, zeer goed dat wij deel uitmaken van Gods schepping. Elke dag, ook die dagen die door zorgen worden verduisterd, kunnen we bij God onze sterkte vinden, in ons gebed en ons geduld.

b. Ten tweede: we leven op deze aarde met anderen, mensen die net zoals wij verlangen naar levensgeluk, naar vrede en een goede toekomst voor hun kinderen. Juist als kerk die zich in navolging van de oude kerk kleinschalig of lokaal organiseert, dienen we respect op te brengen voor wat anderen beweegt. Wij hebben ons geloof van anderen gekregen en geven dat ook weer door. Dat doen we niet met geweld, maar zoals de eerste christenen: door zo'n voorbeeldige gemeenschap te zijn, dat anderen ervan overtuigd raken dat daar werkelijk geluk te vinden is.

c. Ten derde: we leven zonder angst. Natuurlijk kunnen en móeten we ons zorgen maken om de toekomst, maar die zorg mag ons niet verlammen, omdat we weten dat we in Gods hand geborgen zijn. De grote vragen van onze tijd, de problemen waarvoor de ontwikkeling van de samenleving of de wetenschap ons plaatst, moeten ons niet lamleggen, maar juist uitdagen om te kijken hoe we Gods gebod tot menselijkheid bij dit alles bewaren.

d. Ten vierde: het is niet ons verleden dat ons bepaalt, ook niet het verleden van de oud-katholieke kerk, maar het is de grootse toekomst die ons van Godswege wordt voorgehouden in Tenach en Evangelie. Als je moet antwoorden op de vraag waarom je oud-katholiek bent, zou je eerst moeten zeggen: omdat ik

geloof in de aanstaande voltooiing van Gods koninkrijk. Dat is het Bijbelse visioen van de mens, elke mens in deze wereld, die onder zijn vijgenboom bij zijn wijnstok zit en door geen vijand wordt opgejaagd. Naar die wereld zijn wij onderweg, gedreven door Gods Geest.

In één woord: we verheugen ons, altijd en overal. We leven van Gods woord, zoals dat in Jezus menselijke gestalte heeft aangenomen en in de kerk in de verkondiging en de viering wordt doorgegeven.